

Верховний
Суд

Забезпечення єдності судової практики

Всеволод Князєв

Можливість отримання суддею або прокурором свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю

(Постанова ВП ВС від 14 квітня 2021 року у справі № 826/9606/17

Постанова ВП ВС від 10 лютого 2021 року у справі № 822/1309/17)

- ВП ВС вирішувала питання щодо можливості отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю особами, які є діючими прокурорами та суддею. Позивачі у цих справах оскаржували рішення Рад адвокатів про відмову у видачі їм свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю з підстав не усунення обставин несумісності.
- ВП ВС вказала, що проходячи стажування у адвокатів, прокурори та суддя очевидно вступають у позапроцесуальні відносини з адвокатом та адвокатською спільнотою, які виходять за межі допустимих сфер відносин між цими суб'єктами системи правосуддя.
- У випадку складення присяги адвоката та отримання позивачами, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, такі особи одночасно будуть перебувати під дією двох присяг – судді/прокурора та адвоката.
- Таким чином, отримання діючими суддями/прокурорами свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю є порушенням обставин несумісності.

Стягнення шкоди з пов'язаних осіб банку

(Постанова ВП ВС від 25 травня 2021 року у справі № 910/11027/18)

- У справі ФГВФО звернувся з позовом про солідарне стягнення з пов'язаних осіб банку на користь Фонду як ліквідатора ПАТ «АБ «Укоопспілка» шкоди.
- ВП ВС виснувала, що якщо банку заподіяно шкоду шляхом недотримання вимог законодавства, невжиття своєчасних заходів, що призвели до неплатоспроможності банку, то розмір такої шкоди оцінюється розміром недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів, якщо не доведений більший розмір шкоди. У цьому разі розмір недостатності майна банку для задоволення вимог усіх кредиторів є мінімальною оцінкою шкоди, завданої банку.
- Таку шкоду повинні солідарно відшкодувати пов'язані особи банку, якщо буде встановлено, що вони не належно виконували свої фідучіарні обов'язки.
- При вирішенні питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою діє презумпція, що така особа діяла правомірно і належним чином виконувала свої фідучіарні обов'язки. Саме позивач повинен спростувати таку презумпцію, і в такому випадку, посадова особа зобов'язана довести, що вона діяла в інтересах товариства.
- У справах за позовом ФГВФО про стягнення шкоди, перебіг позовної давності починається з дня затвердження акта формування ліквідаційної маси банку.

Можливість оскарження наказу ДФС про проведення перевірки (Постанова ВП ВС від 8 вересня 2021 року у справі № 816/228/17)

- Лише дотримання умов та порядку прийняття рішень про проведення перевірок може бути належною підставою для наказу про проведення перевірки. З наказом про перевірку, відомостями про дату її початку та місце проведення платник має бути ознайомлений у встановлений законом спосіб до її початку.
- Якщо контролюючий орган був допущений до проведення перевірки на підставі наказу про її проведення, то цей наказ як акт індивідуальної дії реалізовано його застосуванням, а тому його оскарження не є належним та ефективним способом захисту права платника податків.
- Неправомірність дій контролюючого органу при призначенні і проведенні перевірки не може бути предметом окремого позову, але може бути підставами позову про визнання протиправними рішень, прийнятих за наслідками такої перевірки.
- Підставами для скасування таких рішень є порушення, які вплинули або об'єктивно могли вплинути на правильність висновків контролюючого органу за результатами такої перевірки.

Неподільність об'єкта нерухомості та земельної ділянки, на якій він знаходиться

(Постанова ВП ВС від 22 червня 2021 року у справі № 200/606/18-ц)

- Якщо право власності на об'єкт нерухомості та на земельну ділянку, на якій цей об'єкт розташований, належать одній особі, то відчуження, у тому числі в процедурі виконавчого провадження, об'єкта нерухомості окремо від земельної ділянки або земельної ділянки окремо від об'єкта нерухомості суперечить закону.
- Якщо продажу підлягає об'єкт нерухомості, право власності на який відповідно до частини першої статті 377 ЦК України, частини першої статті 120 ЗК України переходить лише разом з правом власності на земельну ділянку, на якій такий об'єкт розташований, то в інформаційному повідомленні про електронні торги повинен бути зазначений кадастровий номер такої земельної ділянки.
- Якщо продажу підлягає земельна ділянка одного власника, на якій розташований об'єкт нерухомості іншого власника (якщо такий продаж не суперечить закону), то в інформаційному повідомленні повинна міститись інформація про таке обмеження на використання земельної ділянки, а також про інші обмеження на використання земельної ділянки, пов'язані з наявністю прав інших осіб на земельну ділянку (емфітевзис, суперфіцій тощо).
- Не може вважатися добросовісною особа, яка набула майно на прилюдних торгах, якщо така особа знала чи мала знати про порушення порядку реалізації майна, зокрема про порушення вимог до інформації про майно. Не може вважатися добросовісною і особа, яка знала чи мала знати про набуття нею земельної ділянки окремо від об'єкта нерухомості, який на ній розмішений, чи про набуття такого об'єкта окремо від земельної ділянки, якщо таке набуття не допускається в силу закону.

Порядок отримання відпустки по догляду за дитиною

(Постанова ВП ВС від 8 червня 2021 року у справі № 487/8206/18)

- У справі позивачка звернулась з позовом до роботодавця про скасування наказу про звільнення та поновлення на роботі. Позов обґрунтовано тим, що до закінчення відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею 3ох років вона подала заяву про надання відпустки без збереження заробітної плати у зв'язку з потребою дитини у домашньому догляді.
- Велика Палата вказала, що право на отримання відпустки без збереження заробітної плати для догляду за дитиною вважається реалізованим з моменту подання працівником належним чином оформленої заяви з доданими до неї відповідними підтвердними документами.
- Звільнення за прогул працівника, який належним чином повідомив роботодавця про волевиявлення щодо отримання відпустки по догляду за дитиною та у зв'язку із цим не вийшов на роботу в указану ним дату, є незаконним.

Можливість притягнення особи до подвійної відповідальності

(Постанова ВП ВС від 1 червня 2021 року у справі № 910/12876/19)

- У справі одна юридична особа звернулася з позовом до іншої юридичної особи про стягнення, зокрема пені та штрафу за порушення строку надання послуг за договором.
- Сторони не можуть врегулювати свої відносини (визначити взаємні права та обов'язки) у договорі у спосіб, який суперечить існуючому публічному порядку, порушує положення Конституції України, не відповідає загальним засадам цивільного законодавства, передбаченим статтею 3 Цивільного кодексу України, які обмежують свободу договору (справедливість, добросовісність, розумність).
- Суддівський розсуд має спрямовуватися на вибір оптимального варіанту розв'язання спірного правового питання, пошук необхідної правової норми, її розуміння та інтерпретацію, справедливе вирішення спору відповідно до встановлених судами обставин кожної конкретної справи
- Одночасне стягнення з учасника господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання за договором, штрафу та пені не суперечить статті 61 Конституції України. У межах одного виду відповідальності може застосовуватися різний набір санкцій.
- Разом з тим, стягнення двох видів штрафу за одне і теж правопорушення, а саме простроченні виконання зобов'язання за договором, є подвійною відповідальністю та не узгоджується з приписами статті 61 Конституції України.

Можливість оскарження реєстрації ОСББ (Постанова ВП ВС від 29 червня 2021 року у справі № 916/964/19)

- Скасування державної реєстрації ОСББ (реєстраційного запису) за рішенням суду не є тотожною самій ліквідації юридичної особи, яка відбувається в порядку, передбаченому пунктом 2 частини першої статті 110 ЦК України, і не призводить до припинення ОСББ з огляду на вимоги статті 25 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».
- Позовна вимога щодо скасування державної реєстрації створеної юридичної особи (ОСББ), яка створена у відповідному порядку на захист інтересів співвласників будинку, існує та здійснює свою діяльність тривалий час, за період свого існування набувши відповідних прав і обов'язків, не призведе до поновлення прав і законних інтересів співвласника ОСББ, який звертається з таким позовом. Швидше за все такий позов буде свідчити про втручання суду в діяльність ОСББ та порушення інтересів інших його співвласників, що є недопустимим.
- Звернення особи з позовною вимогою про скасування державної реєстрації ОСББ (реєстраційного запису) є підставою для закриття провадження у справі за такими вимогами за відсутності юридичного спору.

Повернення коштів за договорами банківського вкладу, які були привласнені працівниками банку при вчиненні кримінального правопорушення, що підтверджено обвинувальним вироком суду
(Постанова ВП ВС від 8 червня 2021 року у справі № 662/397/15-ц)

- Позивачі уклали з ПАТ «Райффайзен банк Аваль» договори вкладу, однак працівники банку як посадові особи банку вчинили розкрадання їх коштів, що підтверджується вироком суду, у зв'язку із чим позивачі зазнали майнової та моральної шкоди, яку просили стягнути з банку в судовому порядку на підставі статей 22, 1166, 1172, 1192 Цивільного кодексу України.
- Задоволення позовних вимог з підстав статей 1172, 1192 ЦК України за встановлених фактичних обставин справи не відповідатиме вимогам чинного законодавства, оскільки з моменту передачі грошових коштів уповноваженій особі банку саме банк є їх власником, а тому саме банку спричинена шкода злочином його працівників.
- У разі пред'явлення позову про стягнення коштів за договорами банківського вкладу, у тому числі відсотків та інфляційних втрат, які не були повернуті вкладнику внаслідок злочину (кримінального правопорушення), вчиненого службовими особами банку, застосуванню до спірних правовідносин між вкладником та банком підлягають норми цивільного законодавства, які регулюють договірні (стаття 625, 1058-1060 ЦК України), а не деліктні зобов'язання (стаття 1172, 1192 ЦК України), оскільки вчинення працівниками банку злочину (кримінального правопорушення) із заволодіння внесеними на депозит коштами не впливає на договірні правовідносини вкладника і банку, не спростовує їх існування та не припиняє їх.

Момент набуття особою прав учасника товариства за новою редакцією ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»

(Постанова ВП ВС від 8 червня 2021 року у справі № 906/1336/19)

- Вчинення правочину з відчуження частки не має наслідком автоматичний перехід корпоративних прав від первісного власника до набувача. Договором може бути передбачено, що право власності на частку переходить до набувача з моменту підписання договору, однак для переходу володіння часткою є необхідним волевиявлення обох сторін щодо цього. Передання частки від учасника набувачу може бути, зокрема, кінцевим етапом виконання договору (наприклад, після сплати покупної ціни), що можливо значно пізніше від укладення зобов'язального договору.
- З моменту державної реєстрації частки у статутному капіталі товариства за набувачем до нього переходить володіння часткою, набувач набуває статусу учасника товариства, що надає йому можливість реалізовувати права з частки.
- Момент набуття права на частку у статутному капіталі (права власності) та момент набуття права з частки (права участі в господарському товаристві) різняться та можуть не збігатися у часі. Укладення правочину з відчуження частки у статутному капіталі є правовою підставою набуття права на частку (права власності на частку), а тому момент набуття права на частку може визначатися умовами такого правочину. Водночас моментом переходу корпоративних прав з частки у статутному капіталі, яка була передана іншій особі, є юридичний факт реєстрації в державному реєстрі зміни складу учасників за актом приймання-передачі, наданим однією із сторін (за законодавством, яке діє після набрання чинності ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»).

Поновлення договору оренди землі в порядку, передбаченому частиною шостою статті 33 ЗУ «Про оренду землі» (в редакції, чинній до 5 грудня 2019 року)

(Постанова ВП ВС від 31 серпня 2021 року у справі № 903/1030/19)

- Орендар звернувся до суду з позовом про визнання договору оренди землі поновленим на підставі частини шостої статті 33 ЗУ «Про оренду землі». Вважав, що оскільки він продовжив користуватися земельною ділянкою після закінчення строку договору її оренди, а міська рада впродовж місяця після спливу цього строку не заперечила проти поновлення договору, останній поновився на тих самих умовах і на той самий строк.
- Частини п`ята та шоста статті 33 Закону України «Про оренду землі» встановлюють **загальне та спеціальне правила продовження орендних правовідносин.**
- **За загальним правилом**, викладеним у частині п`ятій статті 33 ЗУ «Про оренду землі», орендодавець у місячний строк із дня отримання листа-повідомлення про поновлення договору оренди землі з проектом відповідної додаткової угоди їх розглядає, за потреби узгоджує з орендарем істотні умови договору, може повідомити орендаря про наявність обґрунтованих заперечень проти поновлення договору оренди землі, а за відсутності таких заперечень – вирішує поновити договір оренди землі (таке рішення потрібне лише щодо земель державної та комунальної власності) й укладає з орендарем відповідну додаткову угоду.

Поновлення договору оренди землі в порядку, передбаченому частиною шостою статті 36 ЗУ «Про оренду землі» (в редакції, чинній до 5 грудня 2019 року)
(Постанова ВП ВС від 31 серпня 2021 року у справі № 903/1030/19)

- **Спеціальне правило**, викладене у частині шостій ЗУ «Про оренду землі», розраховане на випадки, коли орендодавець протягом одного місяця після закінчення строку договору оренди землі не надіслав орендареві заперечень щодо такого поновлення, а орендар продовжив добросовісно користуватися земельною ділянкою. У такому разі орендодавець позбавлений можливості узгоджувати з орендарем нові істотні умови договору оренди землі, що вважається поновленим на той самий строк і на тих самих умовах, які були, без прийняття орендодавцем земель державної та комунальної власності окремого рішення про таке поновлення.
- Підстави для поновлення договору оренди землі, передбачені у частинах першій - п'ятій і шостій статті 33 Закону України «Про оренду землі», пов'язані між собою, а тому **для поновлення договору оренди землі в порядку, передбаченому частиною шостою цієї статті, є необхідним надіслання орендарем повідомлення орендодавцю про намір скористатися правом на поновлення договору оренди землі разом з проектом додаткової угоди.**

Наслідки посвідчення нотаріусом заповіту поза межами свого нотаріального округу

Постанова ВП ВС від 25 травня 2021 року у справі № 522/9893/17

- У справі позивачка звернулася з позовом про визнання заповіту нікчемним, оскільки заповіт був посвідчений нотаріусом за межами його нотаріального округу.
- Контекстуальний аналіз частини першої статті 1257 ЦК України у смислового зв'язку з іншими нормами дає підстави вважати, що порушеннями вимог до форми і посвідчення заповіту є лише ті, які прямо зазначені у главі 85 ЦК України, її статтях 1247-1249, 1253.
- ЦК України не встановлює нікчемності заповіту у випадку, коли нотаріус посвідчив заповіт особи не в межах свого нотаріального округу, чим порушив законодавство, яке регулює діяльність нотаріусів. Указане не впливає на форму правочину, волевиявлення заповідача і на ті вимоги про порядок його посвідчення, які закріплені в ЦК України.
- Порушення норм про необхідність додержуватися нотаріусом свого нотаріального округу може тягти відповідальність нотаріуса, передбачену законом, але не тягне нікчемності заповіту, посвідченого з таким порушенням.

Юрисдикція спору за позовом громадської організації споживачів в інтересах невизначеного кола споживачів до юридичної особи, яка надає комунальні послуги, з приводу проведення перерахунку вартості послуг
(Постанова ВП ВС від 23 березня 2021 року у справі № 367/4695/20)

- ЗУ «Про захист прав споживачів» надано право громадським організаціям споживачів звертатися до суду, у тому числі і до юридичних осіб, які є управителями багатоквартирних житлових будинків та які надають комунальні послуги в інтересах побутових споживачів, незалежно від їх членства у вказаній громадській організації, за захистом прав таких споживачів. Вказане рішення стосується лише і виключно споживачів, права яких порушено протиправними діями суб`єкта господарювання, який надає відповідні послуги.
- Тому між громадською організацією та юридичною особою, яка надає послуги, апріорі відсутні матеріальні правовідносини, оскільки в судовому спорі така громадська організація виступає від власного імені, але захищає побутових споживачів, права яких вважає порушеними через протиправні дії надавача послуг.
- Спір за позовом громадської організації (об`єднання споживачів), яка представляє інтереси невизначеного кола споживачів на підставі Закону України «Про захист прав позивачів», до юридичної особи, яка надає комунальні послуги, щодо зобов`язання здійснити перерахунок послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Юрисдикція спорів між релігійною організацією та її учасником (засновником, членом)

(Постанова ВП ВС від 6 квітня 2021 року у справі № 910/10011/19)

- У справі релігійна організація звернулася до суду з позовом про визнання протиправним та скасування розпорядження ОДА про реєстрацію статуту організації.
- Спори між релігійною організацією та її учасником (засновником, членом), пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої організації, мають розглядатись в порядку господарського судочинства.
- Судове рішення про визнання недійсним розпорядження про реєстрацію статуту релігійної організації в новій редакції не є підставою для вчинення реєстраційних дій, а відповідна позовна вимога не відповідає ефективному способу захисту прав та інтересів у цих правовідносинах.
- Належному способу захисту інтересу релігійної організації та/або її членів відповідає позовна вимога про визнання недійсним статуту релігійної організації в новій редакції.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

